

Rheoli Perfformiad

Ailgylchu

Cyngor Sir Ynys Môn

Ebrill 2026

Rydym wedi paratoi a chyhoeddi'r adroddiad hwn o dan adran 17 (2)(d) o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac adran 15 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2026

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys logos ac eithrio fel rhan annatod o'r ddogfen) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng.

Os ydych yn ei aildefnyddio, rhaid i'ch aildefnydd fod yn gywir ac ni ddylai fod mewn cyd-destun sy'n gamarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru ac mae'n rhaid i chi roi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle'r ydym wedi nodi unrhyw ddeunydd hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Os oes angen cymorth arnoch gyda'r ddogfen hon

Os hoffech ragor o wybodaeth, neu os oes angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau arnoch mewn fformat neu iaith arall:

- Ffoniwch ni ar 029 2032 0500
- e-bostiwch ni: post@archwilio.cymru

Cewch ddefnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg pan fyddwch yn cysylltu â ni – byddwn yn ymateb yn yr iaith yr ydych yn ei defnyddio.

Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Mae Archwilio Cymru yn dilyn y safonau archwilio perfformiad rhyngwladol a gyhoeddwyd gan Sefydliad Rhyngwladol y Goruchaf Sefydliadau Archwilio (INTOSAI).

Cynnwys

Ciplun archwiliad	4
Ein hargymhellion	6
Ein canfyddiadau	7
Atodiadau	11
1 Ynglŷn â'n gwaith	12
Amdanom ni	14

Ciplun archwiliad

Yr hyn yr oeddem yn edrych arno

- 1 Edrychodd yr archwiliad ar sut mae'r Cyngor yn rheoli perfformiad ei wasanaeth ailgylchu. Canolbwyntiodd yr archwiliad ar drefniadau'r Cyngor ar gyfer:
  - deall perfformiad ailgylchu;
  - cynllunio strategol a gweithredol a chyfathrebu; a
  - gwerth am arian.

Pam mae hyn yn bwysig

- 2 Yn 2010, gosododd Llywodraeth Cymru dargedau ailgylchu oedd yn cynyddu'n raddol, i gwrdd 70% erbyn mis Mawrth 2025. Mae strategaeth Tu Hwnt i Ailgylchu Llywodraeth Cymru yn anelu at ailgylchu 75% erbyn 2030 a 100% erbyn 2050, gan hyrwyddo economi gylchol. Er nad yn dargedau statudol ar hyn o bryd, mae'n gosod cyfeiriad clir i gynghorau i barhau i wella cyfraddau ailgylchu.
- 3 O dan yr un ddeddfwriaeth, mae gan Lywodraeth Cymru'r pŵer i ddirwyo cynghorau £200 am bob tunnell o wastraff sy'n methu â chyrraedd y targed ailgylchu o 70%. Gall methu â chyrraedd y targed arwain at gosbau sy'n cyfateb i tua £250,000 am bob 1% y mae cyngor yn methu â chyrraedd. Fodd bynnag, mae Llywodraeth Cymru wedi datgan yn hanesyddol y byddai gosod dirwyon yn ymyrraeth 'dewis olaf'.
- 4 Un o'r chwe amcan strategol yng Nghynllun Cyngor Ynys Môn 2023-2028 yw Newid Hinsawdd - 'ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030'. Mae'r Cynllun yn nodi y bydd y Cyngor yn 'sefydlu cyfradd o 70% i ailgylchu o gartrefi '.

- 5 Yn 2019-20, aildefnyddiodd, ailgylchodd neu gompostiodd Cyngor Sir Ynys Môn 68% o'i wastraff preswyl o'i gymharu â'r cyfartaledd Cymreig o 65%. Erbyn 2024-25, roedd y ganran a adroddwyd wedi gostwng i 65% o'i gymharu â'r cyfartaledd Cymreig o 68%, a'r targed ailgylchu Llywodraeth Cymru o 70%.
- 6 Yn 2024-25, roedd gwariant cyfartalog Cymru ar wastraff y pen yn £114. Yn yr un cyfnod, gwariodd Cyngor Sir Ynys Môn £124 y pen¹.
- 7 Roeddem yn teimlo ei bod yn bwysig asesu a oes gan y Cyngor drefniadau ar waith i ddeall perfformiad ei reolaeth ailgylchu, i gyrraedd y targedau ailgylchu cenedlaethol, ac i sicrhau gwerth am arian y gwasanaeth.

Yr hyn a ganfuwyd gennym

- 8 Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor drefniadau clir a chadarn ar waith i reoli ei berfformiad ailgylchu yn effeithiol. Mae'r trefniadau hyn yn cynnwys
  - cynlluniau strategol a gweithredol cyfredol i ymateb i dargedau ailgylchu;
  - adroddiadau cyfnodol a manwl sy'n cynorthwyo dealltwriaeth y Cyngor o berfformiad ei wasanaeth ailgylchu a'i feincnodi;
  - cynnwys trigolion yr ynys yn ei ymdrechion i yrru dim gwastraff; a
  - goruchwyliaeth reolaidd o ganlyniadau contractau a gwariant.

Fodd bynnag, mae trefniadau'r Cyngor i asesu gwerth am arian yn dibynnu ar ba mor effeithiol yw ei ymyriadau o ran gwella ei berfformiad ailgylchu a lleihau'r risg o gosbau.

---

¹ [Darganfod ystadegau a data am Gymru | StatsCymru](#)

Yr hyn a argymhellir gennym

- 9 Nid ydym wedi gwneud unrhyw argymhellion i'r Cyngor. Mae hyn oherwydd bod y Cyngor wedi darparu tystiolaeth ddigonol a phriodol y gallem ei gwirio i weld sut y bodlonid y meini prawf archwilio. Dangosodd hyn y gallem fod yn sicr o'r dystiolaeth a adolygwyd gennym fod gan y Cyngor drefniadau effeithiol i reoli ei berfformiad ailgylchu.

Ein canfyddiadau

Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor drefniadau clir a chadarn ar waith i reoli ei berfformiad ailgylchu yn effeithiol.

Mae gan y Cyngor ddealltwriaeth ddatblygedig o berfformiad ei wasanaeth ailgylchu.

- 10 Mae gan y Cyngor drefniadau llywodraethu effeithiol ble mae'n mesur a monitro ei berfformiad ailgylchu yn rheolaidd ac yn cyflwyno'r wybodaeth hon mewn adroddiadau ffurfiol. Er enghraifft, mae'r Cyngor yn adrodd ar ei berfformiad ailgylchu yn ffurfiol ar ei berfformiad. Mae'r Cyngor yn adrodd ar ei berfformiad ailgylchu yn ei sgorfwrdd corfforaethol i aelodau a'r cyhoedd ac yn ei ffurflenni statudol i Lywodraeth Cymru. Mae'r Aelod Portffolio yn cael gwybod am berfformiad ailgylchu'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd yn cwrdd â'i gontractwr gwastraff, Biffa, yn wythnosol, sy'n darparu gwiriadau gweithredol parhaus.
- 11 I helpu ennill dealltwriaeth o sut mae ei wasanaeth ailgylchu yn perfformio, mae'r Cyngor wedi ymchwilio'n ffurfiol i'r rhesymau dros ei
  - lefel uchel o wastraff gweddilliol;
  - cynnyrch ailgylchu sych is na'r disgwyl; a
  - lefelau isel o ailgylchu gwastraff bwyd.
- 12 Gofynnodd y Cyngor i ymgynghorwyr arbenigol y diwydiant gwastraff WRAP Cymru gynnal y gwaith hwn. Nododd WRAP Cymru ymyriadau a allai helpu i wella ei berfformiad ailgylchu. Mae'r rhain yn cynnwys
  - cynyddu ailgylchu wrth ymyl y ffordd;
  - lleihau meintiau biniau ar gyfer gwastraff gweddilliol; a

- gwell ymgysylltiad cymunedol.
- 13 O ganlyniad, mae'r Cyngor wedi mynd ati i ddefnyddio'r mewnbwn hwn i lunio cynlluniau gweithredu penodol i wella ei berfformiad ailgylchu.
- 14 Mae'r Cyngor yn edrych ar wybodaeth gymharol gan gynghorau ledled y DU sy'n defnyddio Biffa fel eu prif gontractwr gwastraff. Mae'r Cyngor yn cymharu ei berfformiad ailgylchu â chynghorau eraill Cymru trwy ddefnyddio data a gyhoeddwyd gan
- WasteDataFlow;
  - Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru; ac
  - adroddiadau'r diwydiant gwastraff.
- 15 Rhoddodd hyn wybodaeth ddefnyddiol i gefnogi'r Cyngor i wneud penderfyniadau gwybodus a nodi materion sy'n dod i'r amlwg. O ganlyniad, gall y Cyngor dargedu adnoddau ar gyfer ymyriadau i helpu i wella ei berfformiad ailgylchu.

Mae gan y Cyngor gynllun strategol a chynlluniau gweithredol cyfoes i'w gynorthwyo i gyrraedd y targed ailgylchu cyfredol.

- 16 Mae'r Cyngor wedi nodi cyfeiriad strategol clir i'w helpu i gwrdd targedau ailgylchu cenedlaethol ac wedi datblygu set o gynlluniau gweithredol er mwyn gwella ei berfformiad ailgylchu. Er enghraifft, mae Cynllun y Cyngor 2023–28 yn ymrwmo i gynyddu cyfraddau ailgylchu a chyflawni targed presennol y llywodraeth o 70%. Mae Cynllun Strategol Adnoddau ac Ailgylchu'r Cyngor ar gyfer 2024–29 yn nodi pedwar blaenoriaeth. Cefnogir y Cynllun Strategol gan dri chynllun gweithredu manwl sy'n cwmpasu cyfathrebu, gwelliant a chyllid.
- 17 Yn seiliedig ar ganfyddiadau WRAP Cymru ac ymchwil arall, mae trefniadau rheoli ailgylchu'r Cyngor yn cynnwys y cynlluniau gweithredu cyfredol canlynol:

- Cynllun Gweithredu Ymyrraeth Ymyl y Ffordd;
- Cynllun Gweithredu Ailgylchu yn y Gweithle;
- cynlluniau parhad busnes; a
- pharodwydd fflyd cerbydau trydan.

- 18 Mae'r Cyngor yn cyfathrebu ac ymgysylltu efo'i breswylwyr fel cyfranwyr allweddol yn ei gynlluniau i wella ei berfformiad ailgylchu. Er enghraifft, mae'r Cyngor yn cynllunio ei ymgysylltiad cyfryngau cymdeithasol gyda thrigolion ac mae'n monitro themâu yn yr ymatebion. Yn ddiweddar, cynhaliodd y Cyngor ymgynghoriad cyhoeddus oedd wedi cael ei hyrwyddo yn effeithiol ar newidiadau arfaethedig i'w wasanaeth gwastraff. Roedd hyn yn cynnwys holiadur a naw o ddigwyddiadau galw heibio ac fe dderbyniwyd oddeutu tair mil o ymatebion.
- 19 O ganlyniad, mae trefniadau'r Cyngor yn darparu sail gref iddo gynllunio, ariannu a chyflawni gwelliannau i'w berfformiad ailgylchu. Dylai hyn helpu'r Cyngor i gyrraedd targedau ailgylchu a chydymffurfio â rheoliadau. Er hynny, mae'r Cyngor hefyd wedi nodi, os bydd yn penderfynu gweithredu newidiadau i'r gwasanaeth, y bydd angen iddo ddiwygio ei gynlluniau gweithredol a chynhyrchu amserlenni cyflawni o'r newydd.

Mae'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau cadarn i sicrhau gwerth am arian yn ei ymyriadau ailgylchu.

- 20 Mae'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau cadarn ar gyfer sicrhau gwerth am arian drwy ei oruchwyliaeth arferol o contractau a gwariant, gyda chefnogaeth modelu ariannol.
- 21 Er enghraifft, mae'r Cyngor yn trafod gwerth am arian mewn cyfarfodydd perfformiad misol gyda'i contractwr gwastraff Biffa. Mae gan y Cyngor drefniadau i graffu ar ei anfonebau misol gan Biffa. Mae'r broses hon yn rhoi cyfle rheolaidd i'r Cyngor wirio anfonebau yn erbyn canlyniadau y cytunwyd arnynt, costau amrywiol, ac atodlenni prisio contractau. Mae'r Cyngor wedi cynhyrchu modelu ariannol tymor byr i ganolig i gymharu'r opsiynau sydd ganddo ar gyfer cyrraedd targedau perfformiad ailgylchu, gan gynnwys asesu costau, buddion, a risgiau fel dirwyon.

- 22 Mae'r Cyngor wedi cyflwyno Asesiad Prosiect Strategol Cychwynnol i geisio cefnogaeth Llywodraeth Cymru i ariannu gwelliannau i'w wasanaeth gwastraff. Clywsom dystiolaeth lafar o sut mae'r Cyngor wedi ystyried cyfleoedd incwm fel codi ffioedd am ei wasanaethau ailgylchu a gwerthu deunyddiau. Mae'r Cyngor eisoes yn codi tâl am rai gwasanaethau ailgylchu, fel gwastraff gardd ac yn adolygu'r ffioedd hyn yn flynyddol.
- 23 Mae'r Cyngor wedi ystyried pa welliannau y gallai eu gwneud i'w wasanaeth gwastraff ac ailgylchu o ran cost a chanlyniadau. Mae hefyd wedi ystyried y risg ariannol ac enw da i'r Cyngor o beidio â gallu cyrraedd targedau ailgylchu'r llywodraeth. O ganlyniad, mae trefniadau'r Cyngor yn caniatáu iddo herio costau, gwneud dewisiadau buddsoddi gwybodus, a dangos economi ac effeithlonrwydd ar gyfer y gwasanaeth ailgylchu.
- 24 Bydd sicrwydd parhaus bod trefniadau rheoli ailgylchu'r Cyngor yn sicrhau gwerth am arian yn y tymor hwy a lleihau'r risg o gosbau ariannol yn dibynnu ar
- y newidiadau y mae'n penderfynu eu gwneud i'w wasanaeth gwastraff; ac
  - amseriad y newidiadau a'u llwyddiant.

Atodiadau

---

1 Ynglŷn â'n gwaith

Cwmpas yr archwiliad

Adolygodd yr archwiliad reolaeth y Cyngor o berfformiad ei wasanaeth ailgylchu. Canolbwyntiodd ar:

- ddeall perfformiad ailgylchu;
- cynllunio strategol a gweithredol; a
- gwerth am arian.

Cwestiynau a meini prawf archwilio

Cwestiynau

A yw'r Cyngor yn deall perfformiad ei wasanaeth ailgylchu?

A oes gan y Cyngor strategaeth a chynllun gweithredol clir i ymateb i dargedau ailgylchu cenedlaethol?

A oes gan y Cyngor drefniadau ar waith i sicrhau gwerth am arian yn ei ymyriadau ailgylchu?

Meini prawf

Lluniwyd y meini prawf archwilio drwy ystyried beth yw 'da' o ran

- cydymffurfio â deddfwriaeth;
- y rhesymau dros gyfraddau perfformiad cyfredol a gorffennol;
- sut mae'r Cyngor yn cymharu ei berfformiad ag eraill;
- sut mae'n cyfleu ei dargedau ailgylchu a'i berfformiad i randdeiliaid; a

- sut mae'n sicrhau gwerth am arian fel y'i diffinnir gan CIPFA (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth).

Dulliau

Roedd ein dulliau ar gyfer yr archwiliad hwn yn cynnwys casglu tystiolaeth ysgrifenedig a llafar a gyflenwyd gan y Cyngor ac a ddilyswyd gan y tîm archwilio. Cyfarfuom â swyddogion allweddol ac adolygom ddogfennau sy'n cyfateb i'r meini prawf archwilio.

Amdanom ni

Mae Archwilydd Cyffredinol Cymru yn annibynnol ar Lywodraeth Cymru a'r Senedd. Swyddogaeth yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilio ac adrodd cyfrifon Llywodraeth Cymru, y GIG yng Nghymru a chyrrff cyhoeddus cysylltiedig eraill, ynghyd â chyfrifon cynghorau a chyrrff llywodraeth lleol eraill. Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn adrodd defnydd y sefydliadau hyn o adnoddau ac yn awgrymu ffyrdd y gallent wella.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn cyflawni ei waith â chymorth staff ac adnoddau eraill gan Swyddfa Archwilio Cymru, sef corff a sefydlwyd i gefnogi, cynghori a monitro gwaith yr Archwilydd Cyffredinol.

Archwilio Cymru yw term ambarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru. Mae'r rhain yn endidau cyfreithiol ar wahân ac mae ganddynt swyddogaethau gwahanol a amlinellir uchod. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol.

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.